

Forord

Bopladsen Sermermiut ved bredden af Jakobshavn Isfjord er en af Grønlands arkæologiske nøglelokaliteter, som hvert år besøges af et meget stort antal turister fra ind- og udland. Skønt bopladsen har haft en overordentlig stor betydning for udforskningen af Grønlands forhistorie, er der, som forholdene er nu, ikke meget at opleve, og mange vender skuffede hjem fra besøget.

Området omkring Isfjorden er foreslået optaget på UNESCO's liste over lokaliteter som bør sikres for eftertiden, fordi de rummer unikke værdier af interesse set i globalt perspektiv - såvel naturmæssige som kulturhistoriske. Hvis Jakobshavn Isfjord optages på denne såkaldte verdensarvliste, påhviler der de ansvarlige myndigheder en forpligtigelse til at sørge for områdets vedligeholdelse og til at formidle de værdier, som ligger til grund for fredningen.

Det er på denne baggrund at Grønlands Nationalmuseum og arkiv og Ilulissat Museum har taget initiativ til at få belyst mulighederne for at forbedre forholdene. Nærværende rapport er et forslag til, hvordan den umiddelbare fortælle værdi for bopladsområdet kan øges, og på hvilken måde den viden som er tilvejebragt gennem mange års arkæologiske undersøgelser kan formidles.

Der gives anvisning på, hvordan udvalgte ruiner kan synliggøres, hvordan fortidsminderne og terrænet kan beskyttes ved etablering af stier og hvordan ruinernes visuelle udsagn kan suppleres gennem forskellig form for formidling. Endelig fremsættes forslag til hvilke plejeforanstaltninger der bør tages i anvendelse for fremover at bevare status quo.

København den 29. juni 2002

H.C. Kapel

Indholdsfortegnelse

Baggrund	3
Historie – arkæologisk udforskning	3
Målsætning med projektet	4
Generel beskrivelse af ruinområdet	5
Topografi	5
Nedbrydende faktorer	5
Ruinregistreringen 2002	7
Forudsætninger, metode	7
Beskrivelse af de enkelte ruiner	7
Eksisterende adgangsveje og stier	11
Plejeforslag	12
Synliggørelse af enkeltruiner	12
Præsentation af ruinerne og formidling	14
Fastlæggelse af stiforløb	15
Informationssteder, ruinafmærkning og vejvisere	15
Gravpladsen	16
Folder	16
Besøgscenter	16
Løbende vedligeholdelse og pleje	16
Tidsplan	17
Delopgaver	17
Bemanding	17
Afslutning	17

Bilag:

1. Ruinernes placering
2. Forslag til stier m.v.
3. Oversigt over bopladsområdet set fra øst

Plejeplan for ruinområdet ved Sermermiut

BAGGRUND

Når Jakobshavn Isfjord er valgt som en region der gør sig fortjent til optagelse på UNESCO's verdensarvliste, skyldes det ikke mindst de helt usædvanlige naturforhold, som præger området omkring den store hyperaktive gletscher inderst i fjorden. Den dynamik som udgår fra gletscheren skaber livsgrundlaget for en lang række af de fangststyr, der gennem årtusinde har været forudsætningen for menneskets eksistens. De mange ruinpladser, som ligger tæt omkring munden af Isfjorden, er vidnesbyrd om bosættelse gennem alle kendte eskimoiske kulturperioder. Sermermiut indtager en særstilling blandt disse bopladser, ikke kun på baggrund af sin anseelige størrelse, men også fordi bevaringsforholdene på stedet er gode. Det var her man på i forbindelse med arkæologiske undersøgelser i 1950-erne for første gang kunne fastlægge en kronologi for de kulturfaser, som over en periode på ca. 4.500 år har afløst hinanden i Grønland. Fredningen tager således i lige grad udgangspunkt i naturværdier og i kulturhistoriske interesser.

HISTORIE - ARKÆOLOGISK UDFORSKNING

Sermermiut har langt tilbage i historiske tid været kendt som noget særligt. Blandt det arkæologiske fundmateriale er en del af norrøn oprindelse, hvilket åbner muligheden for, at allerede nordboerne har besøgt bopladsen i forbindelse med deres handelsrejser nordpå. Den første skriftlige kilde som omtaler Sermermiut stammer fra begyndelsen af 1700-tallet. Poul Egede gjorde under en rejse i 1738 ophold på stedet, som han beskriver således:

"Her fandt jeg den største samling af folk, jeg har set i Grønland, omtrent 20 temmelig store huse, som en bondelandsby. Dette pralede de med og spurgte mig derfor, om jeg havde set så mange mennesker på eet sted. Jeg mærkede straks på deres tale og miner, at de var stolte af deres mængde og den gode fangst de havde gjort." (Efterretninger om Grønland uddragne af en journal fra 1721 til 1788", udgivet af Mads Lidegård i 1988)

Efter anlæggelsen af Jakobshavn i 1741 begyndte en gradvis affolkning af bopladsen, men endnu i 1803 var der 52 beboere tilbage, hovedsagelig hedninge. Kort efter 1850 lå stedet imidlertid øde hen. Fra dette tidspunkt stammer en beskrivelse forfattet af inspektøren over Sydgrønland H.J. Rink. Oplysningerne herfra suppleres af spredte notater fra sidste halvdel af 1800-tallet, bl.a. fra Nordenskiöld's ekspedition i 1870.

Fund fra de metertykke møddingsaflejringer er gennem mere end 150 år opsamlet og indbragt til bl.a. Nationalmuseet i København. De tidligste udgravninger fandt sted allerede i slutningen af 1800-tallet, men først i 1909 tog Nationalmuseet initiativ til egentlige arkæologiske undersøgelser.

På museets vegne fortsatte Morten Porsild graveaktiviteterne flere steder på bopladsen i årene 1912-18. Senere har pladsen været mål for adskillige udgravninger af hvilke Jørgen Meldgaard og Helge Larsens undersøgelse i 1953 må siges at have haft størst betydning.

En væsentlig del af det omfattende fundmateriale fra Sermermiut, som har været i Nationalmuseets varetægt, er indenfor de seneste 20 år bragt tilbage til Grønland, som led i det museumssamarbejde, der blev indgået i forbindelse med oprettelsen af Grønlands hjemmestyre. Disse samlinger er nu tilgængelige på Grønlands Nationalmuseum og Arkiv i Nuuk.

MÅLSÆTNING FOR PROJEKTET

Næsten alle med interesserer for Grønlands forhistorie har hørt om Sermermiut. I turistbrochurer, rejsebøger og faglitteratur verden over fremhæves stedet som en seværdighed, man ikke bør gå glip af. De fleste besøgende drager desværre skuffede derfra, for som området fremtræder nu, kræver det såvel baggrundsviden som et trænet øje at opleve det historiske vingesus, pladsen er berømt for.

I de senere år er strømmen af turister fra ind- og udland øget betydeligt, en tendens som forventes at fortsætte. Når den planlagte fredning er bragt på plads, og dersom også planerne om at opføre et isbræcenter tæt på ruinpladsen realiseres, vil det uden tvivl medføre en markant stigning i besøgstallet. Det er på denne baggrund, at såvel Ilulissat kommune som de ansvarlige antikvariske myndigheder nu ønsker at forbedre forholdene ved Sermermiut.

De forslag som er indeholdt i denne plan sigter mod:

- at forbedre adgangsforholdene fra byen til Sermermiut og etablere et stinet i ruinområdet, som sikrer den besøgende det størst mulige udbytte
- at gennemføre en tidssvarende kortlægning/opmåling af fortidsminderne på bopladsområdet
- at synliggøre udvalgte ruiner på en måde, som giver den besøgende forståelse af de enkelte tidsperioders boligtyper
- at forbedre publikums informationsmulighed ved skiltning og ved udfærdigelse af foldere og andet informationsmateriale.

Planen er baseret på undertegnedes besigtigelse af området i perioden 27.maj - 4. juni, 2002 samt 2 tidligere, kortvarige besøg.



Figur 1. Bopladsen set fra sydvest. Bemærk de dybe kløfter som gennemskærer området.

GENEREL BESKRIVELSE AF RUINOMRÅDET

Topografi

Bopladsen Sermermiut er beliggende på nordsiden af Jakobshavn Isfjord ca. 3 km syd for Ilulissat by. Ruinerne grupperer sig omkring en lille vig, hvorfra en græsbevokset, fugtig slette strækker sig nogle hundrede meter ind i landet. Flere små vandløb har skåret sig dybt ned i det lerede morænemateriale, som undergrunden består af.

Nedbrydende faktorer

Størstedelen af de ruiner som er synlige, repræsenterer den seneste beboelse, dvs. huse som var i brug op til ca. 1850. Ældre bebyggelsesspor findes enten skjult under disse tomter eller er forsvundet som følge af erosion. For, mens bevaringsforholdene for organisk materiale er optimale i de metertykke møddingslag ud mod stranden, er vilkårene for de arkitektoniske levninger ringe. Det lerede og konstant fugtige morænemateriale bopladsen er anlagt på betyder, at undergrunden er "flydende". Dvs. der sker en konstant bevægelse af materiale ned mod kysten. Denne proces er dog langsom. Mere alvorlig er den nedbrydning som forårsages af de ovenfor beskrevne vandløb og af isgang og bølgepåvirkning fra havet.



Figur 2. Effekten af "jordflydningen" ses især langs de dybe kløfter.

Mange af de tomter som er indtegnet på Meldgaards skitsekort fra 1953 er nu helt forsvundet, eller kun bagvæggene står tilbage. Af den 19 m lange søgegrøfter som Therkel Mathiasen gravede i 1955 står nu ca. 15 m. tilbage. En erosion af kystskrænten på 4 m over 50 år! Nedbrydningen synes dog i nogen grad stabiliseret, idet græs- og urtevegetation langsomt vinder indpas på klinten. Værre ser det ud langs de meterdybe kløfter, som smelte vandet har gravet gennem ruinområdet. Her er erosionen særdeles aktiv, og det vil kræve betydelige anlægsarbejder at mindske ødelæggelserne.

Endnu en faktor skal nævnes: Det er en kendt sag, at Sermermiut i en vis udstrækning hjemsesøges af skattejægere. Ikke noget nyt fænomen, kan man sige, for det var jo netop på denne måde, bopladsen blev kendt i museumskredse. Det er ikke muligt ud fra de foreliggende oplysninger at sige noget om omfanget, men en kendsgerning er det, at der under mit seneste besøg sås helt friske spor af "gravning" i skrænterne ud for de eroderede ruiner. Ikke gravning med skovl eller spade, men gennemrodning af de eksponerede kulturlag ved hjælp af kniv, flade sten eller lignende.

Fig. 3. Underhulning af ruinerne som følge af uautoriseret arkæologisk” gravning.



Bortset fra at denne uautoriserede arkæologiske virksomhed er i strid med fredningsloven, udgør den også en væsentlig nedbrydende faktor, idet undermineringen af skrænternes krone forårsager nedskridning på steder, som i forvejen er kritiske.

Man må gøre sig klart, at ingen fortidsminder af denne art lader sig bevare i al fremtid. Normalt er der tale om hvad man kunne kalde naturligt henfald – omdannelse af det organiske indhold i udsmidslag og i de anvendte byggematerialer m.v.; men for ruinerne på Sermermiut sker nedbrydningen særlig hurtigt. Denne kendsgerning bør indgå i overvejelserne af, hvordan ruinområdet skal præsenteres for publikum. Det er vigtigt, at i hvert fald de kommende generationer får størst muligt udbytte af det informative og formidlingsmæssige potentiale, bopladsen rummer.

Det anbefales, at der etableres veldefinerede målepunkter forskellige steder på bopladsen, som skal gøre det muligt at registrere nedbrydningen løbende. Moderne målemetoder gør det muligt at registrere niveauforskelle og forskydninger i overfladen med centimeters nøjagtighed. Ved hjælp af en sådan monitoring vil det kunne fastslås, hvilke faktorer der har størst betydning for nedbrydningen. På dette grundlag kan det besluttet om det er muligt at gribes ind for at forsinke processen. Målinger af den naturlige henfaldsproces vil desuden have videnskabelig interesse.

RUINREGISTRERINGEN 2002

Forudsætninger, metode

Paradoksalt nok er der, til trods for de mange arkæologiske aktiviteter, aldrig foretaget nogen egentlig detailopmåling af bopladsens ruiner. Skitsekort foreligger som nævnt fra Meldgaard og Larsens udgravninger i 1953. Dette kort er suppleret og justeret, da T. Møbjerg et. al. i 1981 foretog udgravning af en af boligtomterne. For de eksisterende ruinbeskrivelser gælder det desværre, at man ikke har fastholdt en fælles nummerbetegnelse. Årsagen hertil er uden tvivl, at

ruinernes konturerne i mange tilfælde er så udviskede, at de vanskeligt lader sig entydigt identificere.

I nedenstående anlægsbeskrivelse er der taget udgangspunkt i nummerbetegnelsen på den publicerede oversigtsplan fra 1981 (Møbjerg 1983). Der blev fundet adskillige ikke tidligere registrerede ruiner som indgår i nedenstående liste med betegnelsen 17-31.

Som kortgrundlag for bilag 1 og 2 er benyttet GTO's netplan fra 1985 (Bykort, plan 1, udtegnet i måleforhold 1:2000). Anlæggene er afsat på kortet på basis af rå måldata indsamlet med en håndholdt GPS navigator (Garmin 12XL). Måleunøjagtigheden er ca. 5 m - nok til at ruinerne kan genfindes i terrænet, men utilstrækkeligt for de krav, man må stille til en bopladsopmåling.

Det skal anbefales at der snarest foretages en ny registrering baseret på en egentlig opmåling af ruinerne. Ved denne lejlighed bør der indmåles fikspunkter på steder, som gør det muligt at følge jordskorpens bevægelse og nedbrydningen for udvalgte ruiner.

Beskrivelse af de enkelte ruiner

1. På stedet hvor TM angiver nr. 1 skal ligge, findes faktisk to tomter. Den som ligger nærmest kysten er formentlig et teltfundament (ruin nr. 32). Længere inde en græsbevokset højning af udefinerbar form. Huset synes at have været nærmest kvadratisk med indv. mål 4 x 4 m. Åbning mod syd. Et hul på 1 x ½ m er gravet i toppen.
2. Udgravet ruin med nærmest trapezformet grundplan fra omkring 1850. Indvendig måler bagvæggen 4 m, rumbredden er 3 m. Yderste del af den sydvestvendte husgang bøjer mod vest. Længde 3 m. Ved siden af husgangen ses en lodretstående hvalknogle.
3. Rektangulært hus med front mod sydvest. Det er tydeligvis anlagt oven på ældre boligrester, som især er synlige i nordenden. På et tidspunkt er det store langhus reduceret betydeligt. Boligrummet har i den oprindelige form været 11 m langt og 4 m bredt. Der kan ikke erkendes spor af husgangen.
4. Der er nok tale om to ruiner beliggende tæt ved siden af hinanden: små nærmest kvadratiske huse med indvendige mål på 3 x 3 m. Det østlige måske en smule større. Begge har en kort husgang mod syd. Det østlige virker nyere end det vestlige, hvis der da er aldersforskel.
5. Stort langhus med facade mod sydvest. Husets størrelse er på et tidspunkt reduceret således at det vestlige boligrum herefter måler ca. 7 x 4 m. Oprindeligt har huset haft en indvendig længde på ca. 12 m. Husgangen er næsten 4 meter lang.
6. Her ses flere byggefaser. Yngst, formentlig fra 1800-tallet, er den vestlige afdeling der indvendig måler 3½ x 4½ m. Rummet har været delt i to. Ved siden af den sydvendte indgang, der er for kort til at kaldes en husgang, snarere et vindfang, ses et depot. Huset er anlagt delvis ovenpå et ældre, hvis gulv ligger en smule under terræn. Også øst for ses resterne af et nedgravet hus. Disse to bygningsrester er væsentligt ældre end det, hvis konturer er synlige på overfladen. Der er formentlig tale om rundhuse fra tidlig Thulekultur. Jævnfør i øvrigt anlæg 24 og 25.

7. Om denne ruin kan blot siges, at den er omkring 5 m langt, udvendig målt. Størstedelen er skredet ned ad brinken til vandløbet nord for, som skærer sig dybt ned i terrænet.
8. Kan beskrives som det foregående. Det har været lidt mindre, måske 4 m langt. Det synes at have været indgang mod syd.
9. Af dette hus er endnu mindre bevaret, end af de to foregående. Det vil derfor ikke have nogen mening at angive mål eller beskrive formen. De blotlagte sten i brinken og det nedskredne materiale fortæller dog med al tydelighed, at der har ligget et hus.
10. Ruinen som ligger yderst på en smal erosionsvold mellem to vandløb, er lidt bedre bevaret end de foregående, om end den vestlige husende mangler. Boligrummet har været trapez-formet med en bredde på 4 m og en længde ved bagvæggen på 4 m. Husgangen vender mod sydøst.
11. Velbevaret ruin af lille langhus med husgang vendende mod syd. Øst for husgangen findes et depot indbygget i frontvæggen. Boligrummet måler 3 x 5 m. Husgangen er 5 m lang. Ruinen er et velegnet emne i formidlingsøjemed. Den lader sig restaurere/synliggøre uden større arkæologiske indgreb. Bevokset med pil mv. som bør fjernes.
12. Ruin af trapez-formet hus som fremstår tydeligt og velbevaret. Boligrummet er 3½ m bredt og 4 m langt ved bagvæggen. Vest for den sydvestvendte husgang er et depot bygget ind i frontvæggen. Hvor husgangen udgår fra husets indre, ses to lodretstående hvalknogler. Der er spor af to gravede huller i tomtens indre. Velegnet i formidlingsøjemed til at vise denne specielle hustype. Ruinen er overgroet af pil og bør frilægges.
13. Stort langhus, tilsyneladende med to husgange som vende mod sydsydvest. Den østlige af disse kan dog være en dyb vinduesniche. Væggene er meget sammensunkne og må i overvejende grad have bestået af tørv. Boligrummet er næsten 11 m langt og 4 m bredt. Kan evt. restaureres, men det vil kræve et større arkæologisk forarbejde.
14. En meget sammensunken tomt hvis form vanskeligt lader sig definere. Der ses dog en kort men tydelig husgang vendende mod sydvest. Formentlig tomten af et 1800-tals hus med rumopdeling. Ydre mål ca. 6 x 4 m.
15. De sørgelige rester af hus med rektangulær grundplan hvis forside er skredet ud over klinten mod stranden. Den udvendige længde er ca. 4 m.
16. Markant, græsbevokset måtte, dækkende en ruin hvis form vanskeligt lader sig definere. Sten er synlige hist og her, og i toppen ses spor efter flere mindre gravninger – arkæologiske prøvehuller? Huset synes at have haft åbning mod syd. Det kan ikke målsættes, men måttens udstrækning er ca. 5 x 6 m.
17. Meget nederoderet hus i hvis vægge en del sten af uregelmæssig form er indgået. Åbningen vender mod sydvest, men der ses ingen egentlig husgang. Grundplanen lader sig vanskeligt definere. De ydre mål er ca. 4 x 7m.

18. Der er næppe tale om en boligtomt, snarere om et sammensunket depot bygget af store sten. Ligger umiddelbart SV for anlæg 19.
19. Tomt af lille rektangulært hus uden husgang, men med åbning mod vestsydvest. Måler indvendigt 2 x 4 m.
20. Tomt af lille rektangulært hus hvis indre længde er ca. 4 m. Ruinen er slemt eroderet, og hele fronten er styrtet ned ad klinten mod vandløbet syd for.
21. Lille sammensunket tomt af uregelmæssig form. Der ses dog en udgang mod syd. De udvendige mål er ca. 4 x 11 m. I toppen ses spor af nedgravning.
22. Næppe nogen bolig. Anlægget fremtræder som en ansamling af store sten, og det tolkes som et stort sammensunket køddapot. Ydre mål: 3½ x 2½ m.
23. Mindre nedgravning i skråningen øst for anlæg 10. Kan være et depot hørende til denne ruin, men er efter bevoksningen at dømme ældre. Indvendige mål: 1½ x 1½ m.
24. Rundhus med forsænket gulvplan og med husgang orienteret mod sydvest. Boligrummet måler 2½ x 3 m, husgangen er ca. 3½ meter lang. Thulehus af gammel type.
25. Hus med forsænket gulvplan og uregelmæssig kløverbladslignende grundplan. Gulvet ligger næsten en meter under terræn. Boligrummet måler 2½ x 3½ m. Som foregående et hus som daterer sig til den tidligste fase af Thulekulturen. Disse to, og muligvis også husresterne omkring anlæg 6 (se ovenfor) er altså de ældste på pladsen, når man ser bort fra anlæg 27, en teltring som muligvis daterer sig til Saqqaq.
26. Ujævn, græsbevokset måtte med synlige sten, der tydeligvis er bygningsrester. Formen er vanskelig at definere. Ydre mål: 4 x 6 m.
27. Noget forstyrret teltring hvor kun en del af stenkredsen er bevaret. Desuden ses en samling mindre sten i kredsens indre. Tværmålet er ca. 3 m. Anlægget er beliggende på et lille stenet plateau, hvor bål-aktiviteter i nyere tid desværre har skabt ravage. På stien og på de afslidte flader umiddelbart ved siden af teltringen, blev der opsamlet affald og redskaber af kiselskifer (1 stikkel, 1 del af lille våbenspids, 1 del af kniv eller lanseblad). Der skjuler sig formentlige flere anlægsspor på plateauet.
28. Meget sammensunket ruin hvis grundplan vanskeligt lader sig definere. Ydere mål: ca. 5 x 6 m.
29. Stor velbevaret tomt af tørvehus med næste kvadratisk grundplan. Boligrummet måler ca. 4 x 4½ m. Husgangen, der vender mod sydvest, er næsten 4 m lang. Er muligvis delvis udgravet. Egnet i formidlingssammenhæng til at vise en sen hustype (1800-tallets begyndelse?).
30. Ujævn græsbevokset måtte med en del sten synlige i overfladen. Husets konturer fremtræder ikke tydeligt, men formen har været tæt på kvadratisk, ca. 5 x 5 m, udvendig

målt. Husgangen, hvis der har været nogen, må have vendt mod vest. Ligger meget tæt på kystskrænten.

31. Tre kammergrave anlagt op mod et par store klippeblokke beliggende på fjeldsiden nord for ruinområdet i en højde af ca. 80 m over havet. Flere af dækstenene er fjernet og kun få skeletdele er synlige.
32. Stigbøjleformet teltfundament beliggende tæt ved siden af anlæg 1. De indvendige mål er 4 x 4 m. Åbningen vender mod vest.



Figur 4. Enkeltliggende grave på fjeldsiden nord for bopladsen.

Ud over ruinerne som her er beskrevet, ses en del anlægsspor i skrænterne mod kysten og langs de vandløb, som gennemskærer den nedre del af sletten. Også disse bør snarest muligt indmåles og beskrives for at man kan danne sig et mere fuldkommet billede af aktiviteterne på pladsen gennem tiden.

EKSISTERENDE ADGANGSVEJE OG STIER

Terrænet mellem byen og Sermermiut er præget af en intensiv trafik. Stierne er mange og så vidt forgrenede, at man må tale om en uhensigtsmæssig nedslidning af landskabet.

Langs forbindelsesdalens nordside er der to hovedforløb, som begge udgår fra den nedlagte heliport: Et i selve dalbunden langs foden af klippen, og et andet som forløber et stykke oppe på fjeldsiden. Det lave spor er ikke farbart i forsommer og efterår, da dele af det står under vand eller er snedækket. Fjeldstien, som er delvis afmærket med malede sten, er farbart hele sommerhalvåret, men der er meget kuperede passager, ligesom det også krydser fugtige områder.

Forholdene langs dalens sydside svarer nogenlunde til det ovenfor beskrevne, idet der findes et lavtliggende og et højtliggende tracé.

Den ”gamle” forbindelse mellem byen og Sermermiut forløber langs dalens nordside. Den var kortest, passerede den nu nedlagte kirkegård og senere også heliporten, som man kan nå med bil.

Byens udvidelse mod sydøst har imidlertid bevirket, at mange lokale gør brug af ruten langs den lave fjeldkam syd for forbindelsesdalen. Også denne er afmærket, er nogenlunde farbar og den byder på et fantastisk vue ud over Isfjorden.



Figur 5. Forrest og midt i billedet ses de nedslidte stier, som gennemskærer bopladsområdet.

Ruinområdet er gennemfuret af et netværk af stier som visse steder er slidt ned til den bare jord. Her er det primært de vanskelige terrænforhold som er afgørende for forløbet og i mindre grad ruinernes beliggenhed. Siderne langs de dybe kløfter er så stejle, at passage må ske langt tilbage på sletten. Også her er en indsats nødvendig hvis nedslidningen skal begrænses.

PLEJEFORSLAG

Synliggørelse af enkeltruiner

De ruiner som er bevaret på Sermermiut, repræsenterer som nævnt kun et lille udsnit af den meget lange tidsperiode, stedet har været beboet. Det lykkedes dog under den seneste rekognoscering at lokalisere 2 ruiner fra en tidlig fase af Thulekulturen, ligesom der blev fundet en teltring, som formodentlig kan henføres til Saqqaq kulturen.

Selvom størstedelen af bopladsens ruiner er så sammensunkne, at de ikke umiddelbart har nogen fortælleleværdi, vil der efter min vurdering kunne udvælges eksempler, som kan illustrere en bred variation af boligtyper. Ved udvælgelsen må der tages hensyn til ruinernes

bevaringsstand ligesom det må vurderes, om eksemplet er repræsentativt. Desuden så vidt det er muligt, deres placering på bopladsområdet.

For at tydeliggøre ruiner, der er i en så dårlig bevaringsstand som tilfældet er her, vil det som regel være nødvendigt at markere vægforløbet ved hjælp af stablede tørv, som hentes udenfor bopladsområdet. De indvendige vægforløb rettes op ved afstikning af græstørv, eventuelle nedfaldne sten bringes på plads i oprindeligt leje, eller hvis dette ikke er muligt, fjernes de fra ruinen. I visse tilfælde kan man fjerne tørvelaget i hele ruinens indre og erstatte det med et lag sterilt gruslag udlagt på en væksthæmmende membran af kunststof. Dette vil kunne give beskueren en bedre fornemmelse af husets størrelse og rumlighed. Et sådant indgreb forudsætter dog ret omfattende arkæologiske undersøgelser fulgt op af en grundig dokumentation under hele processen.

Følgende ruiner nævnt i rækkefølge ud fra deres formodede alder kan foreslås.

- 27 Teltring som formentlig stammer fra Saqqaq perioden (ca.2.400-900 fvt.). Som det fremgår af beskrivelsen, er der omkring stenkredsen fundet afslag og redskaber, og man må formode, der er tale om en sommerboplads. Den delvis ødelagte teltring har ikke nogen fortælleleværdi som den ligger i dag, men det kunne overvejes at rekonstruere den. Inden der tages stilling til det, vil det være nødvendigt at foretage en afdækning af overfladen i og omkring stenene – altså en totaludgravning. Teltringen kan derefter genskabes, hvis der kan påvises spor efter de nu fjernede sten, ildsted og lignende. Alternativt vil den kunne rekonstrueres på baggrund af den viden vi har om Saqqaq kulturens teltformer. Alle spor af fra nutidige aktiviteter – bålpladser o. lign. - fjernes fra området.

- 24 Rundhus m. forsænket gulvplan og husgang. Tidlig Thulekultur (14-1500 tallet). Konturerne tegner sig meget svagt af denne bolig, og det vil være nødvendigt at foretage en tørvemarkering af ydervægge samt eventuelt også en opretning af indvendige vægge. Gulvet foreslås dækket af rent grusmateriale på en underliggende membran, som hindrer vegetation. Forud for en synliggørelse af dette anlæg vil det være nødvendigt at afklare indretningsmæssige detaljer såsom tilstedeværelsen af indvendige kogesteder, brikseplacering m.v.



Figur 6. Stenkredsen anlæg 27 er formentlig resterne af en teltring fra Saqqaq kulturen.

- 13 Stort langhus m. 2 husgange fra begyndelsen af 1700-tallet. Ruinen er nogenlunde velbevaret, men der skønnes dog behov for at fremhæve det ydre omrids med en græstørvmarkering ovenpå de eksisterende vægrester. Det vil være ønskeligt i forbindelse med en eventuel restaurering at få afklaret detaljer som f.eks. vinduesplacering, bredde af briksen, eventuel tilstedeværelse af kogerum i husgang, tilbyggede depoter m.v. Dette vil kunne gøres via mindre undersøgelser forskellige steder i tomten – partielle afdækninger og prøvesnit. Særlig imponerende vil det store boligrum fremtræde, hvis man vælger at blotlægge gulvfladen og udlægge et sterilt kontrastmateriale (groft grus udlagt på væksthæmmende membran). Dette vil dog forudsætte en total aftørkning af tomtens indre, hvilket er et større indgreb og en tidskrævende opgave, som skal løses under faglig ledelse.
- 11 Lille langhus m. lang husgang, formentlig fra begyndelsen af 1800-tallet. Ruinen er forholdsvis velbevaret og et egnet emne i formidlingssammenhæng. En del træagtig vegetation bør fjernes, så vidt muligt med rødder, hvis dette kan gøres udenfor store forstyrrelser af det underliggende kulturlag. Efter frilægningen kan det afgøres om det er ønskeligt at afdække og markere gulvfladen som det er beskrevet ovenfor. Selvom ruinens ydre omrids tegner sig nogenlunde tydeligt, skal det af hensyn til helheden anbefales, at forløbet tydeliggøres ved en græstørvsopbygning. De indre vægforløb afstikkes og restaureres, hvis der er behov for det. Mindre arkæologiske forundersøgelser vil være nødvendige for at afklare bygningsmæssige detaljer.

- 12 Typisk trapezformet hus fra 1800-tallets første halvdel. Ruinen er velbevaret, men konturerne sløres i nogen grad af lav træagtig vegetation, som bør fjernes. Til trods for den gode bevaringsstand skal det også her anbefales, at vægge, evt. også husrummet, synliggøres som tidligere beskrevet. Dette for at give et ensartet præg på de ruiner, som indgår i formidlingskonceptet og for at øge den umiddelbare fortælleværdi. Arkæologiske forundersøgelser vil i begrænset omfang være nødvendige.

- 2 Hus af uregelmæssig form, nærmest med trapezformet grundplan som har været beboet omkring 1840-50. Ruinen blev totaludgravet i 1981 og alle detaljer er veldokumenterede. Gulvet foreslås afdækket og væggene tydeliggjort med en lav tørveopbygning. Ingen forundersøgelser skønnes nødvendige.



Figur 7. Den udgravede ruin 2.

- 29 Kvadratisk tørvehus med næsten 4 m lang husgang fra begyndelsen eller midten af 1800-tallet. Boligtypen er med sit næsten kvadratiske boligrum og den lange husgang noget atypisk, og det vil være ønskeligt at få den nærmere dateret. Dette vil kunne gøres i forbindelse med de forundersøgelser, som er nødvendige i forbindelse med en eventuel afdækning af gulvfladen. Ydre vægforløb synliggøres med græstørv.
- 31 Stigbøjleformet teltfundament, formentlig fra slutningen af 1800-tallet. Konturerne af vægvolden er vanskelige at erkende, hvorfor det anbefales at de markeres med en lav opbygning af græstørv. Denne teltform er velkendt fra det meste af Vestgrønland og har været benyttet over en lang tidsperiode. Der er ikke behov for omfattende forundersøgelser forud for restaureringen, men det skal foreslås at der foretages en mindre prøvegravning i forsøg på at fastslå fundamentets alder.

Erfaringer fra Sydgrønland har vist, det kan være nødvendigt at "armere" markeringer, som består af græstørv. Til dette kan anvendes fint net af tråd eller plastic som fjernes, når tørvne er sammenvoksede.

Ud over de ruiner, som synliggøres ved indgreb af forskellig art, skal det foreslås at de mest markante af de øvrige friholdes for vegetation, dvs. trimmes et par gange om året. På længere sigt vil dette betyde en ændring i floraen, hvorved tomterne vil danne kontrast til det omkringliggende terræn.

Præsentation af ruinerne og formidling

De emner, som er fundet egnet til formidling af bopladsens bebyggelseshistorie, ligger jævnt spredt på ruinområdet. Når de skal forklares, lader det sig desværre ikke gøre ved at planlægge et stiforløb som en "vandring gennem tid". Kronologien må i stedet fremgå af det informative materiale, som foreslås udarbejdet i forbindelse med plejeforanstaltningerne. F.eks. skiltning med oversigtsplan og en folder hvis tekst refererer til ruinafmærkninger i terrænet.

Fastlæggelse af stiforløb

At fastlægge og afmærke stier i terrænet har først og fremmest til formål at reducere nedslidningen af landskab og fortidsminder. Dernæst at guide den besøgende rundt til de ruiner som har størst fortælleleværdi, såvel de synliggjorte, som dem der forbliver urørte.

I forslaget som fremgår af kortbilag nr. 2, er der taget udgangspunkt i de eksisterende stier i området, der først og fremmest er betinget af de terrænmæssige forhold. De foretagne justeringer tager sigte på at beskytte enkeltruiner og samtidig at tilgodese formidlingen. Den største udfordring er passagerne af de dybe kløfter. Her vil det 3 steder være nødvendigt at udlægge gangbroer, som bør forankres i forhåndenværende, dybtliggende sten eller klippeblokke.

Ved stier skal der i denne forbindelse forstås afmærkede gangbaner uden nogen form for belægning, bortset fra hvor passage af vådområder nødvendiggør det. På sådanne steder vil groft grus på et underliggende skærvlag visse steder være at foretrække, mens der andre steder kan benyttes trædesten.



Figur 8. Ved passage af de nedskrevne kløfter vil det være nødvendigt at udlægge gangbroer

Informationssteder, ruinafmærkning og vejvisere i terrænet

Skiltning og anden afmærkning på bopladsen bør begrænses til det mest nødvendige. Der foreslås etableret et centralt informationssted i den nordlige hjørne af ruinområdet, umiddelbart nedenfor det sted hvor adgangssten møder dalbunden (afmærket med ⓘ på kortbilag 2). Dette sted må gerne være iøjnefaldende, og en oversigtsplan i stort format anbringes således, at landskabet er let at læse fra betragtningsstedet.

Såvel de synliggjorte ruiner samt de øvrige som indgår i formidlingsmaterialet, afmærkes med ruinsymbol og nummer der refererer til betegnelserne på oversigtskortet. Afmærkningerne anbringes i lav højde på skråt afskårne monteringspæle.

Endelig skal det foreslås, at der et par steder i byen opstilles vejvisere som gør det lettere for besøgende at finde bopladsområdet.

Gravpladsen

Gravpladsen ligger ca. 250 m øst for ruinerne og tæt på den afmærkede sti, som fører mod byen langs fjeldkammen syd for dalen. Placeringen må fremgå af oversigtsplanen, og det bør overvejes at opstille en tavle i udkanten af området med information om dødetro og gravskik samt en opfordring til publikum om at lade gravene urørt. De flade dæksten er fjernet på flere af gravene. Det anbefales at disse bringes på plads af hensyn til de eksponerede skeletdeles beskyttelse.

Folder

Da Sermermiuts særlige betydning for udforskningen af Grønlands forhistorie ikke umiddelbart kan aflæses af de bevarede ruiner, vil det være hensigtsmæssigt at udarbejde en fyldig folder. Denne kan indeholde et oversigtskort, som viser vejen fra byen til Sermermiut og en detailplan svarende til den som opstilles på informationsstedet. Folderen bør indeholde en grafisk oversigt over kendte kulturfaser i Grønland (tidssøjle) og en kort redegørelse for de epokegørende undersøgelser i 1950-erne. Desuden eksempler på boligtyper gennem tiden hentet fra udgravede ruiner andre steder i Diskobugten. Endelig en guide til gravpladsen og en forklaring af de almindeligt forekommende begravelsesformer.

Den normale praksis med flersproget tekst må nok fraviges for at tilgodese behovet for mange informationsgivende illustrationer. Folderen bør foreligge på mindst to hovedsprog samt på grønlandsk og dansk.

Besøgscenter

Hvis planerne om at etablere et isbræcenter realiseres, vil det være naturligt at indarbejde en form for besøgscenter for Sermermiut i konceptet for dets indretning. På et sådant sted vil der være mulighed for at give en mere nuanceret fremstilling af Grønlands forhistorie. En fast plancheudstilling kan suppleres med audiovisuelle virkemidler ligesom en lang række udendørs aktiviteter kan medvirke til at levendegøre de aktiviteter, som har udstillet sig på bopladsen.

LØBENDE VEDLIGEHOLDELSE OG PLEJE

Efter gennemførelse af de foranstaltninger, som er beskrevet i det foregående, vil en løbende vedligeholdelse af området være nødvendig. Der bør udarbejdes en instruks som beskriver omfanget og arten af vedligeholdelsesarbejdet, ligesom det er vigtigt, at der fra starten træffes aftale om, hvem der er ansvarlig for dets udførelse.

Al træagtig vegetation bør regelmæssigt fjernes fra tomterne, og som nævnt vil det desuden være hensigtsmæssigt at trimme vegetationen på de mest markante ruiner. En kratrydder med nylonslynge er velegnet til dette formål.

De udlagte gangbroer bør regelmæssigt efterses og om nødvendigt repareres. Hvis broerne ikke er i orden, vil publikum søge andre veje, og ideen med fastlæggelse af stier falder bort.

TIDSPLAN

Det er selvsagt vanskeligt at opstille en realistisk tidsplan for gennemførelsen af de foranstaltninger, som dette forslag indeholder, endside vurdere hvad det vil koste. Det vil være hensigtsmæssigt at opdele arbejdet i flere etaper, således at detailopmålingen og størstedelen af de nødvendige forundersøgelser er afviklet, inden de mere entreprenørmæssige arbejder igangsættes.

Delopgaver

Arbejdet i marken foreslås gennemført over 3 sommerkampagner, de første 2 sæsoner af 6 ugers varighed, den sidste på 4 uger.

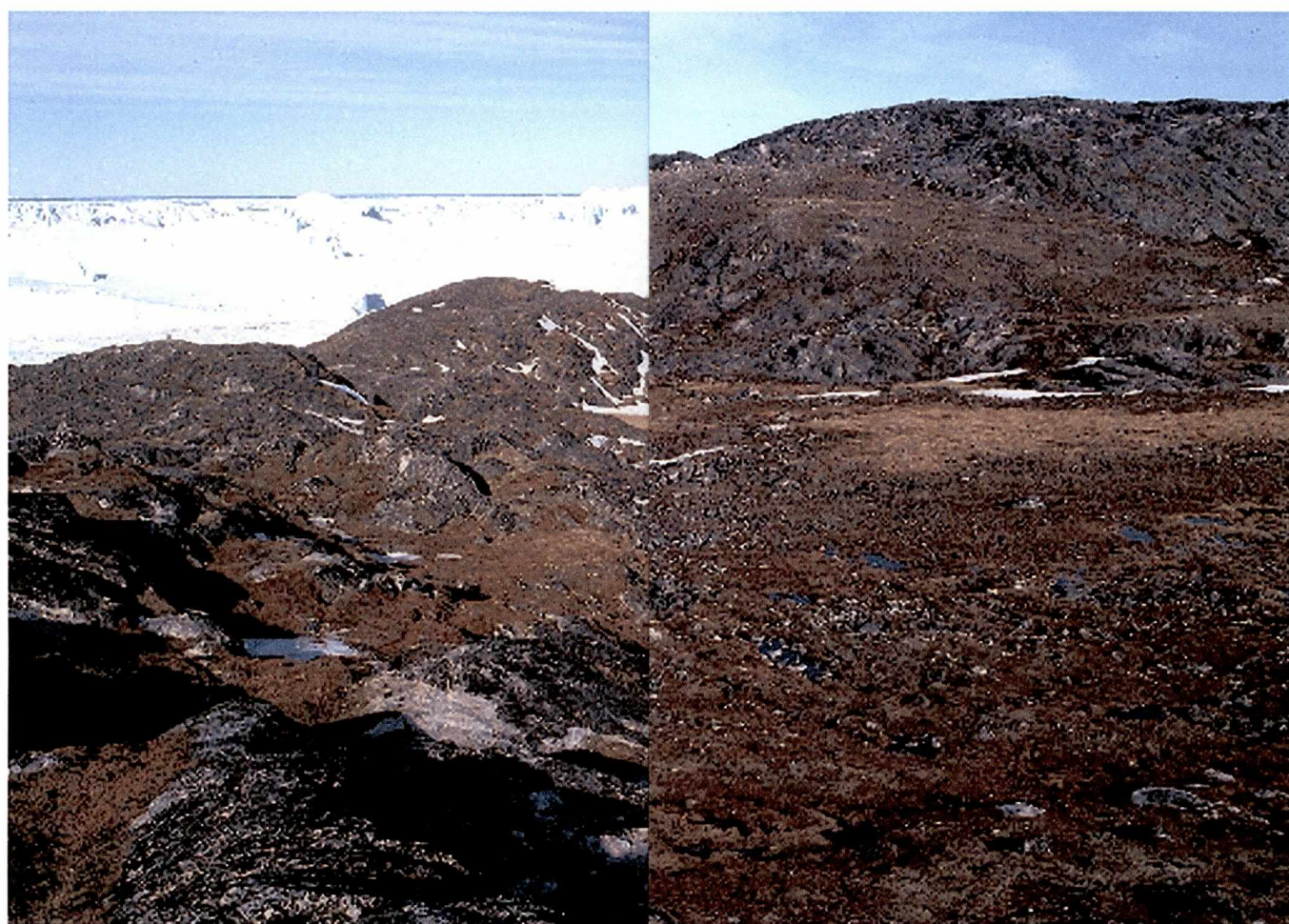
1. år: Indledende planlægning, supplerende arkivsøgning fra tidligere undersøgelser. Detailopmåling, forundersøgelser af de udpegede ruiner. Foreløbig rapportering.
2. år: Synliggørelse af de foreslåede ruiner med sideløbende forundersøgelser. Fastlæggelse af stiforløb, etablering af gangbroer. Formidlingsmateriale til informationssted på ruinpladsen udarbejdes. Folder planlægges. Foreløbig rapportering.
3. år: Trimning af vegetation. Anbringelse af afmærkningspæle, opstilling af informationstavle, færdiggørelse af folder. Endelig rapport.

Bemanding

1. ÅR	2. ÅR	3. ÅR
1 arkæologer i 6+4 uger 1 arkæolog i 6 uger 1 landmåler i 2 uger 4 arbejdsfolk i 5 uger	1 arkæolog i 6+4 uger 1 arkæolog i 4 uger hjemme 1 assistent i 6 uger 6 arbejdsfolk i 5 uger 1 tekstleverandør i 4 uger 1 grafisk designer i 4 uger	1 arkæolog i 4+6 uger 3 arbejdsfolk i 3 uger 1 grafisk designer i 2 uger

AFSLUTNING

En opgave som denne kan naturligvis løses på mange måder, og et af formålene med dette forslag er at skabe udgangspunkt for en debat om f.eks. formidlingsform, prioritering, restaureringsetik og arbejdets praktiske udførelse. En lang række faktorer, ikke mindst de økonomiske forudsætninger, er bestemmende for udfaldet af denne debat, og for hvorledes arbejdet i sidste ende gribes an.



Bopladsområdet set fra øst